

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BACÁ J.: Intenzifikace výroby v socialistickém zemědělství a diferenciální renta (Intensyfikacja produkcji w socjalistycznym rolnictwie a renta różniczkowa). *Zemědělska Ekonomika*, Praha 1961, nr 8—9, s. 637—648, streszczenie rosyjskie i niemieckie.

Autor omawia warunki powstawania i zanikania renty różniczkowej I i II pod wpływem czynników intensyfikacji rolnictwa i zwiększenia wydajności pracy. W szczególności rozważa warunki, gdy dodatkowe nakłady wpływające na powstanie renty różniczkowej II oddziałują na rentę różniczkową I.

Rozmiar renty różniczkowej istniejącej na glebach lepszych przy niezmiennym poziomie wydajności pracy będzie zmieniać się odwrotnie proporcjonalnie do tego, jak będzie zmniejszać się lub zwiększać się wydajność pracy w gorszych warunkach produkcyjnych.

Natomiast na gorszych glebach przy niezmiennym poziomie wydajności pracy rozmiar renty będzie zmieniać się proporcjonalnie do wzrostu lub spadku wydajności pracy na lepszych ziemiach.

W miarę wzrostu wydajności pracy w najgorszych warunkach renta I zmniejsza się.

BIERSTEDT R.: Einige ökonomische Gesichtspunkte zur Organisation des Futterbaues in sozialistischen Grossbetrieben. (Ekonomiczne przesłanki organizacji produkcji pasz w socjalistycznych wielkoobszarowych gospodarstwach). *Die Deutsche Landwirtschaft*, Berlin 1961, nr 6, s. 267—270.

Artykuł omawia podstawy organizacji produkcji pasz, mając na względzie głównie spółdzielnie produkcyjne. Wskazuje na konieczność uzyskania możliwie największej produkcji pasz z ograniczonego obszaru. Dobór upraw roślin pastewnych powinien być dokonany w sposób zabezpieczający uzyskanie maksymalnej ilości jednostek karmowych, uwzględniając żywienie okresu letniego i zimowego. Autor podaje zestawienie porównawcze różnych pasz oraz przytacza szereg danych charakteryzujących koszty poszczególnych pasz.

CARTER H. O. i DEAN G. W.: Cost-Size Relationships for Cash Crop Farms in a Highly Commercialized Agriculture (Stosunek kosztów do przychodów gospodarstw odznaczających się dużą towarowością w wysoce skomercjalizowanym rolnictwie). *Journal of Farm Economics*, Menasha Wisconsin 1961, nr 2, s. 264—277.

Podstawę do tego artykułu stanowią dane uzyskane ze zbadania 37 farm w Kalifornii opracowane przy użyciu różnych metod: planowania budżetu, programowania liniowego i zastosowania metody regresji. Metody te omawiane są w części teoretycznej artykułu. W części analitycznej podane są obliczenia, ilustrowane szeregiem wykresów. W końcu autor przytacza porównanie danych uzyskanych przy użyciu wymienionych metod i na tej podstawie wyprowadza wnioski dotyczące zależności pomiędzy kosztami a dochodami. Polskiego czytelnika mogą zainteresować głównie zagadnienia teoretyczne porównania różnych metod określania stosunku kosztów do dochodów, co jednak nie zostało w artykule szerzej omówione.

CIEPIELEWSKA M.: Wpływ cen na rozwój produkcji w Polsce (na przykładzie chowu trzody chlewnej). *Ekonomista*, Warszawa 1961, nr 4, s. 854—876, streszczenie rosyjskie i angielskie.

Obraz wpływu cen na rozwój produkcji rolnej widziany oczami producenta, jak i polityka gospodarczego, jest zaciemniony z powodu występowania wielości cen na

poszczególne wytwory rolnictwa (ceny dostaw obowiązkowych, kontraktacyjne, wolnorynkowe). Każdy z tych rodzajów cen może wpływać na produkcję zarówno przez swe relacje z innymi cenami, jak i przez rozmiar sprzedaży.

Autorka na podstawie analizy warunków rynkowych podaje, że w kształtowaniu produkcji trzody główną rolę odgrywała cena wolnorynkowa. Wahania podaży trzody chlewnej w latach 1948—1952 wskazują na cykliczny rozwój tej produkcji; w latach 1953—1957 produkcja trzody rośnie nieprzerwanie, natomiast w okresie 1958—1959 zjawiska cykliczności nie dają się zaobserwować. Regulująca rola polityki państwowej stanowi poważny czynnik hamujący cykliczność produkcji trzody chlewnej.

CALKOVSKÝ S.: Jednoduchá metodika stanovení a prověření technických norem výkonu mechanizovaných polních prací (Prosta metoda określenia i sprawdzenia norm technicznych wykonania zmechanizowanych prac polowych). *Zemědělska Ekonomika*, Praha 1961, nr 7, s. 547—566, streszczenie rosyjskie i niemieckie.

Techniczną normę pracy zmechanizowanej dla każdego rodzaju robót polowych ustala się na podstawie określenia szerokości roboczej agregatu, współczynnika wykorzystania czasu pracy oraz szybkości pracy agregatu. Uwzględnia się przy tym wszystkie warunki, które mogą wpływać na zmiany tych elementów. Artykuł — poza szeregiem wskazań metodycznych dotyczących normowania — podaje także dla różnych prac polowych i narzędzi obliczone normy i współczynniki czasu pracy, jako orientacyjne. W praktyce autor zaleca modyfikować te normy w zależności od istniejących warunków lokalnych. Korekturę norm orientacyjnych widzi przede wszystkim w określeniu optymalnej szybkości agregatu. Wprowadzenie poprawek w stosunku do współczynnika wykorzystania czasu pracy oraz szerokości roboczej agregatu wymaga przeprowadzenia dokładniejszych badań.

CZEREMUSZKIN S. D.: Ekonomičeskaja ocenka ziemi (Ekonomiczna ocena gleby). *Wiesticnik Sielsko-choziajstwiennoj Nauki*, Moskwa 1961, nr 8, s. 20—27, streszczenie angielskie, niemieckie i francuskie.

Przedmiotem artykułu jest porównawcza ocena ekonomiczna gleby („poczwy”), przy czym autor posługuje się genetyczną klasyfikacją gleb, przyjętą urzędowo w Związku Radzieckim. Podstawę do ekonomicznej oceny gleby stanowią następujące wielkości wyrażone na jednostkę powierzchni: wartość produkcji globalnej oraz czysty dochód. Oceny gleby dokonuje się dla całego kołchozu lub sowchozu, przestrzegając, by brać do oceny gospodarstwa, w których przeważa jednolity kompleks gleb w rozmiarach 70—80% ogólnego obszaru gruntu ornego. Ocenę wyraża się w punktach, przyjmując za 100 maksymalną wartość produkcji globalnej i czystego dochodu, występującą w przyjmowanych do oceny gospodarstwach.

Artykuł podaje szereg wskazówek technicznych mogących ułatwić wykonywanie oceny.

EGERER K.: Zur Bewertung der Futtermittel in den LPG Typ I (Zagadnienie wyceny pasz w spółdzielniach produkcyjnych typu I). *Die Deutsche Landwirtschaft*, Berlin 1961, nr 7, s. 317—322.

W spółdzielniach produkcyjnych typu I tylko produkcja polowa jest uspołeczniona. W ten sposób producent część dochodu osiąga ze spółdzielni, część zaś z gospodarki indywidualnej. Czynnikiem wiążącym gospodarke społeczną z indywidualną jest uspołeczniona produkcja pasz. Stąd nabiera podstawowego znaczenia zagadnienie podziału pasz i ich właściwej wyceny. Autor podaje konkretne przykłady sposobów tej wyceny oraz omawia warunki, w których uzasadnione jest przyjmowanie wyższych lub niższych poziomów cen.

FUKAROVA J.: Zjištování vzájemných vztahů mezi ukazateli intenzity zemědělské výroby (Określenie stosunku pomiędzy wskaźnikami intensywności produkcji rolnej). *Zemědělska Ekonomika*, Praha 1961, nr 8—9, s. 617—630, streszczenie rosyjskie i niemieckie.

Autorka rozwija poglądy zawarte w artykule F. Kubara w tymże numerze czasopisma o dwóch rodzajach mierników intensywności w rolnictwie („intensywność produkcji rolnej” oraz „intensywność gospodarstwa rolnego”). Na podstawie materiału z 430 spółdzielni produkcyjnych dokonuje obliczeń współczynników korelacji pomiędzy produkcją brutto z jednej strony oraz nakładami środków produkcji i pracy z drugiej strony.

Współczynniki te wykazują znaczny stopień współzależności między produkcją brutto a nakładem pracy (0,78), natomiast małą współzależność między produkcją brutto a wartością użytych środków trwałych (0,09). Artykuł budzi zainteresowanie głównie ze względu na swój metodyczny charakter.

GAŁĘSKI B.: Perspektywa społecznych przeobrażeń wsi w świetle badań opinii. *Wiś Współczesna*, Warszawa 1961, nr 9, s. 25—38.

Poglądy rolników na przeobrażenie wsi zostały szeroko omówione przez autora na podstawie ankiet Ośrodka Badań Opinii Publicznej (1257 odpowiedzi, IER — ankietą o modernizacji rolnictwa (8057 odpowiedzi), IER — rachunkowicze (892 odpowiedzi). Materiały te potwierdzają obserwacje zmian w tradycyjnym sposobie pa-trzenia rolników zarówno młodszego, jak i starszego pokolenia na rodzinną gospodar-kę chłopską. U znacznej części chłopów przejawia się dążność do traktowania gospodarstwa jako przedsiębiorstwa. Zaczyna dominować dążenie do zbliżenia wa-runków życia na wsi do życia miejskiego. Narasta też świadomość konieczności mo-dernizacji rolnictwa, przy tym kierunki przebudowy ustrojowej wsi nie są wy-raźnie skryształizowane. Przeważają dążenia do wprowadzania różnych form współ-działania w produkcji, natomiast spółdzielcza forma produkcji nie znajduje licznych zwolenników.

Artykuł zawiera szereg zestawień ilustrujących liczbowo charakter odpowiedzi ankietowanych.

KLEIN I., NEUBAUER K. H.: Zur Frage des Produkts für sich in den LPG (Zagadnienie „produktu dla siebie” w spółdzielniach produkcyjnych). *Wirtschafts-wissenschaft*, Berlin 1961, nr 8, s. 1139—1152, streszczenie rosyjskie (s. 1224), oraz angielskie (s. 1278).

„Produkt dla siebie” w spółdzielniach produkcyjnych nie może być rozpatrywa-ny wyłącznie z indywidualnego punktu widzenia poszczególnych członków, lecz stanowi kategorię ekonomiczną o charakterze ogólnospołecznym. W określeniu tej wielkości, nie negując interesu osobistego każdego członka, główny akcent powinien być położony na cele społeczne wytwarzania i podziału produktu globalnego.

Jednakże, by faktyczna opłata pracy rolnika-spółdzielcy odpowiadała jego inte-resom osobistym, niezbędne jest liczenie nakładu pracy żywej w kosztach produkcji spółdzielni, jak również wyliczenie części dochodu społecznego przeznaczonej do podziału, co spełnia w zasadzie dniówka obrachunkowa. W praktyce to zagadnienie nie jest jednak należycie rozwiązane, w związku z czym powstała na ten temat obszerna dyskusja. Proponowane jest między innymi zastąpienie dniówki obra-chunkowej jako miary ekwiwalentu za pracę, inną jednostką. Autorzy polemizują z tym ostatnim poglądem, uważając dniówkę obrachunkową za jednostkę najbar-dziej właściwą. Zalecają jednak usprawnienie określenia norm oraz oparcie kryteriów oceny pracy na metodach, które ma wypracować nauka.

KOZIOŁ Z.: Niektóre problemy mierzenia i oceny poziomu intensywności pro-dukcji rolnej. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomika i organizacja rolnictwa*. Zeszyt IV, Warszawa 1961, s. 53—78, streszczenie angielskie i rosyjskie.

Miara intensywności gospodarstw rolnych są nakłady materiałowo-pieniężne i nakłady pracy, jak również efekty produkcyjne, produkcja globalna i gotowa, opłacalność, produktywność pracy, efektywność użytych środków produkcji. Jednym z kryteriów intensywności jest ponadto jej charakter, wyrażający się w przewadze czynnika pracy, bądź środków produkcji.

Stosując powyższe miary intensywności autor dokonuje analizy 103 gospodarstw chłopskich prowadzących rachunkowość dla IER w okręgu środkowo-zachodnim za rok 1956/1957. Na tej podstawie określa poziom intensywności i jej charakter w gospodarstwach różnej wielkości. Pod względem charakteru intensywności i efek-tywności użytych środków oddaje przewagę większym gospodarstwom chłopskim, aczkolwiek ich poziom intensywności i produktywności jest niższy niż w gospodar-stwach mniejszych. Autor podkreśla również znaczenie środków obrotowych — głów-nie nawozów i pasz — w procesie intensyfikacji produkcji rolnej.

KUBÁR Fr.: Pojem, podstata a vyjadřování intenzity výroby v socialistických zemědělských závodech (Pojęcie, istota i określenie intensywności produkcji w so-cjalistycznych przedsiębiorstwach rolnych). *Zemědělska Ekonomika*, Praha 1961, nr 8—9, s. 591—604, streszczenie rosyjskie i niemieckie.

W socjalistycznej gospodarce rolnej przy określeniu intensywności powinno chodzić głównie o możliwość oceny procesu zwiększania produkcji. Jednakże powiększenie nakładu środków produkcji i pracy nie prowadzi do proporcjonalnego zwiększania produkcji, z tego powodu nie można całości problemu intensywności rozpatrywać w łącznej kombinacji czynnika nakładów i czynnika osiągnięć produkcyjnych.

Dla właściwego ujęcia zagadnienia intensywności w rolnictwie autor proponuje wprowadzić dwa pojęcia i rozpatrywać je równolegle:

1. „Intensywność produkcji rolnej” — określa się wielkością produkcji brutto na 1 ha,
2. „Intensywność gospodarstwa (przedsiębiorstwa) rolnego” określa się wielkością nakładu środków produkcji i pracy na 1 ha.

Powyższe pojęcia uzupełniają się wzajemnie i mogą być użyte też jako miary porównawcze intensywności z rolnictwem innych krajów, między innymi kapitalistycznych.

LEVESQUE A.: *Essai d'application de l'analyse hiérarchique a l'étude du monde agricole* (Próba zastosowania analizy hierarchicznej w badaniach ludności rolniczej). *Économie Rurale*, Paris 1961, nr 47, s. 27—35.

Rewolucja techniczna dokonana w rolnictwie oddziałuje w sposób zasadniczy na psychikę człowieka. Ludność rolnicza w różny sposób ustosunkowuje się do zachodzących przemian wywołanych postępem technicznym. Te postawy ludności rolniczej stanowią interesujący i ważny przedmiot badań i mogą być w określony sposób rejestrowane i poddawane ocenie.

Do tego celu służyć może metoda nazwana przez autora „skalą upodobań”. Autor omawia tę metodę na przykładzie badań ankietowych 1000 rolników w 17 departamentach. Ankieta zawierała 30 pytań, tematem jej było między innymi zagadnienie stosunku rolników do migracji ludności oraz do postępu technicznego w związku z mechanizacją rolnictwa. Odpowiedzi na te pytania były opracowane statystycznie i zilustrowane wykresami.

Do artykułu zostało załączone szczegółowe omówienie metody statystyczno-ekonomicznej analizy otrzymanego materiału. W końcu przytoczono dyskusję na powyższe tematy przeprowadzoną we Francuskim Towarzystwie Rolniczym.

MALASSIS L.: *Préoccupations sociologiques d'un économiste rural* (Zainteresowanie socjologiczne ekonomisty rolnego). *Économie Rurale*, Paris 1961, nr 47, s. 3—10.

Omawiany artykuł stanowi referat wygłoszony przez autora na powyższy temat we Francuskim Towarzystwie Ekonomiczno-Rolniczym. Autor przytacza szereg argumentów za koniecznością zainteresowania ekonomistów rolnych socjologią, w szczególności podaje tematyczne powiązanie ekonomiki rolnej z tą ostatnią w warunkach, gdy przeobraża się struktura społeczeństw rolniczych. Zainteresowania ekonomistów rolnych nie powinny ograniczać się do problematyki przedsiębiorstwa rolnego, lecz muszą uwzględniać także zagadnienia związków i organizacji zawodowych, grup socjalnych w obrębie społeczności rolniczej, specyfikę środowiska regionalnego, stosunki wzajemne grup społecznych, ogólne perspektywy rolnictwa w ramach gospodarki narodowej, przemiany warunków bytowych. Szereg szczegółowych zagadnień wymienionych przez autora, jako interesujących dla ekonomisty rolnego, pokrewny jest problematyce polskiej rzeczywistości, jak np. postawa młodzieży i na tle tego konflikty starej i młodej generacji; migracje ze wsi; stosunek do upowszechnienia postępu technicznego; problem atrakcyjności pracy w rolnictwie; rola kobiety w gospodarstwie itp.

W końcu artykułu przytoczona jest dyskusja na poruszone tematy.

MIEKUS K.: *Metody określania zapotrzebowania siły roboczej w rolnictwie oparte na wydajności pracy*. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, *Ekonomika i Organizacja Rolnictwa*, Zeszyt IV, Warszawa 1961, s. 79—108, streszczenie angielskie i rosyjskie.

Proponowana metoda określa rozmiar niezbędnej siły roboczej w zależności od wielkości produktu globalnego i wzajemnego stosunku między pracą żywą i uprzedmiotowioną, tj. więzi zapotrzebowania robocizny z poziomem technicznym wyposażenia gospodarki rolnej. Tą drogą mogą być sporządzone bilanse siły roboczej niezbędnej w produkcji rolnej zarówno w skali krajowej, jak i w przekroju wojewódzkim i powiatowym.

Autor omawia szczegółowo techniczną stronę dokonywania obliczeń przy stosowaniu proponowanej metody. Na wstępie daje przegląd porównawczy szeregu innych metod określania zapotrzebowania siły roboczej w rolnictwie.

MISIUNA W.: **Wpływ produkcji na poziom spożycia artykułów rolnych w Polsce.** Wiek Współczesna, Warszawa 1961, nr 8, s. 57—66.

W literaturze ekonomicznej rozpatrywane poziomy spożycia wytworów rolnictwa na tle rodzajów i rozmiarów produkcji rolnej ujmowane jest przeważnie jako stwierdzenie pewnego stanu faktycznego, bez wnikania w istotę istniejących współzależności. Autor próbuje spojrzeć na to zagadnienie od strony wpływu, jaki na poziom spożycia wywiera rozwój produkcji. Na podstawie analizy produkcji i spożycia w Polsce oraz porównawczo w innych krajach dochodzi do szeregu wniosków. Stwierdza więc, że struktura spożycia przy wzroście jej standardu zmienia się pod wpływem całokształtu warunków ekonomiczno-społecznych w kraju (wzrost spożycia wytworów zwierzęcych i cukru, spadek zbóż i ziemniaków). Występuje to w tym wyższym stopniu, im kraj jest bardziej rozwinięty ekonomicznie. W krajach szybko rozwijających się — jak np. w Polsce — poziom spożycia wyprzedza produkcję, co jest rekompensowane importem. Do tych słusznych wniosków autora należy dodać, że pozostaje otwarty problem w jakim stopniu rodzaj popytu, wynikający z wyższego poziomu spożycia wpływa na kierunek i rozmiar produkcji rolnej.

OBOLENSKI K.: **Sowierszenstwowanie planiowania i ekonomiczeskoje obosnowanie planów razwija sielskowo choziajstwa** (Usprawnienie planowania i ekonomiczne uzasadnienie planów rozwoju rolnictwa). Planowoje Choziajstwo, Moskwa 1961, nr 8, s. 26—34.

Zgodnie z dyrektywami CK KPZR oraz Rady Ministrów ZSRR ze stycznia 1961 roku jako jedno z najważniejszych zadań usprawnienia planowania rolnictwa podkreśla się jak najpilniejsze naukowe opracowanie zasad specjalizacji rolniczej obwodów, rejonów i poszczególnych przedsiębiorstw. Niezbędne jest ścisłe skoordynowanie zadań przedsiębiorstw z bazą materiałowo-techniczną. W systemie planowania gospodarczego na szczeblu przedsiębiorstw, jak i w skali całego państwa, niezbędne jest ustalenie wskaźników dokładnie charakteryzujących efektywność produkcji rolnej w całości, jak i w jej składowych częściach — poszczególnych działach i rodzajach upraw.

POPOW I.: **Sowierszenstwowanie organizacji proizwodstwa s pomoszczju metodow liniejnowo programiowanija** (Usprawnienie organizacji produkcji przy pomocy metod programowania liniowego). Ekonomika Sielskowo Choziajstwa, Moskwa 1961, nr 8 s. 26—34.

Artykuł stanowi teoretyczne omówienie na kilku przykładach abstrakcyjnych metod programowania liniowego przy badaniu optymalizacji produkcji rolnej. Autor przedstawia w skondensowanej formie sposób dokonania obliczeń, przy tym przyjmowane do rachunku elementy produkcji rolnej — jak to jest w większości tego rodzaju publikacji — ograniczają się tylko do kilku wielkości. Tak uproszczony obraz produkcji rolnej w rzeczywistości nigdzie nie występuje ze względu na właściwości techniki rolniczej.

Artykuł ma charakter informacyjny, dając ogólne przedstawienie zastosowania metody tzw. „simplex”.

PRANDOTA W.: **Stan obecny i perspektywy uprawy ziemniaków w Polsce.** Roczniki Nauk Rolniczych, T. 76-G-2, Warszawa 1961, s. 315—358, streszczenie rosyjskie i angielskie.

Problem produkcji ziemniaka w Polsce w przekroju historycznym i perspektywy tej produkcji zostały przez autora naświetlone bardzo gruntownie w oparciu o obszerny materiał statystyczny. Przeprowadza on również analizę porównawczą z innymi krajami, szczególnie mającymi zbliżone do naszych warunki klimatyczno-glebowe. Na tej podstawie charakteryzuje obecną produkcję ziemniaka w Polsce jako przejaw zacofania technicznego i ekonomicznego: przy największym w stosunku do innych krajów procencie obszaru upraw ziemniaka w strukturze zasiewów osiąga się plony bardzo niskie; zachodzi też trudność ich podwyższenia ze względu na występowanie chorób i szkodników. Zawartość składników — białka, skrobi i tłuszczu w przeliczeniu na jednostkę powierzchni jest w ziemniaku

mniej niż w roślinach zbożowych. Procent strat przy przechowaniu jest znaczny. Pracochłonność i trudność mechanizacji czynią uprawę ziemniaka mało efektywną pod względem ekonomicznym. Na podstawie powyższego autor wyprawdza wniosek, że bardziej racjonalne jest zmniejszenie rozmiaru uprawy ziemniaka na rzecz roślin bardziej efektywnych pod względem technicznym i ekonomicznym.

RASKIN G.: Kapitalnyje włożenja w sielskoje choziajstwo i isczislenje ich effiektivnosti (Inwestycje w rolnictwie i określenie ich efektywności). Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1961, nr 7, s. 119—126.

Artykuł ujmuje zagadnienie w dwóch przekrojach. Z jednej strony podaje szereg danych statystycznych informujących o rozmiarach inwestycji w ZSRR w ostatnich latach ze środków państwowych i z własnych środków kolchozów. Tak w szczególności, w dziesięciolecie 1951—1959 środki państwowe na inwestycje wzrosły prawie dwukrotnie, osiągając stan w ostatnim roku około 2 mld rubli; inwestycje kolchozów wzrosły w tym czasie 2,8-krotnie, osiągając stan 3,5 mld rubli. Autor podaje szereg szczegółowych danych charakteryzujących kierunek inwestycji oraz lokalizację ich w różnych częściach kraju.

Końcowa część artykułu poświęcona jest teoretycznym rozważaniom metod określania efektywności inwestycji, jak również podaje jako ilustrację szereg wyliczeń poziomu tej efektywności w stosunku do jednostki nakładu inwestycyjnego oraz w przeliczeniu na jednostkę obszaru.

RUFFER R.: Problémy zemědělske velkovyróby v dlouhodobem planu do r. 1980 (Problemy wielkoobszarowej produkcji rolnej planu perspektywicznego do roku 1980). Plánované Hospodárství, Praha 1961, nr 6, s. 509—517.

Podnoszenie techniczne rolnictwa, upodabniająca produkcję rolną do produkcji przemysłowej, odbywa się przez wprowadzenie mechanizacji, automatyzacji, chemizacji. Wiąże się to ze specjalizacją i koncentracją produkcji i staje się możliwe przez upowszechnienie w rolnictwie wielkoobszarowej formy organizacyjnej. Jednakże te wszystkie poczynania nie stworzą jeszcze dostatecznych warunków do podnoszenia produkcji, jeżeli nie będzie stosowana nowa ulepszona technologia. Pod technologią autor rozumie wyższą, doskonalszą agro- i zootechnikę, tj. dziedziny ściśle związane z biologią i ukształtowaniem środowisk przyrodniczych. W tym wszystkim decydujące znaczenie mają prace naukowe i doświadczalnictwo masowe.

Artykuł podaje ogólne stwierdzenie zależności produkcji od postępu technicznego, nie zawiera natomiast bliższych informacji odnośnie kierunków rozwoju rolnictwa czechosłowackiego w planie perspektywicznym.

RZENDOWSKI L.: Niektóre problemy rolnictwa w rozwiniętych krajach kapitalistycznych. Ekonomista, Warszawa 1961, nr 4, s. 837—853, streszczenie rosyjskie i angielskie.

W rolnictwie wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych, USA i zachodnioeuropejskich dokonują się zasadnicze zmiany pod wpływem znacznego postępu technicznego. Kierunek tych zmian jest zarysowany prawami rozwoju gospodarczego krajów kapitalistycznych, podanych przez ekonomię marksistowską, a potwierdzony danymi statystycznymi tych krajów za ostatnie lata. Autor wskazuje na takie zjawiska, jak koncentracja produkcji rolnej, zanikanie gospodarstw rodzinnych w wyniku zwiększania wydajności pracy, niższych kosztów, lepszego wykorzystania środków produkcji i lepszej organizacji w gospodarstwach wielkotowarowych. Towarzyszy temu proces pauperyzacji i likwidacji ludności rolniczej. Tam natomiast gdzie gospodarstwa wielkotowarowe utrzymują się przy życiu, zachodzi zjawisko „integracji pionowej”, przy której gospodarstwa te przestają być samodzielnymi organizacjami przez to, że są wyręczane w podstawowych zadaniach produkcyjnych przez wielkokapitalistyczne przedsiębiorstwa usługowe. To oczywiście stwarza stonek zależności finansowej rolników od tych przedsiębiorstw.

Artykuł podaje szereg danych statystycznych.

SCHAEFER-KEHNERT W.: Wandlungen in der Agrarstruktur unter dem Einfluss der Technik (Przemiany struktury agrarnej pod wpływem techniki). Berichte über Landwirtschaft, Hamburg 1961, nr 2, s. 217—229, streszczenie angielskie i francuskie.

W produkcji rolnej zachodzi różnica w przyswajaniu postępu „techniczno-biologicznego”, zwiększającego wydajność tej produkcji oraz postępu „techniczno-mechanicznego”, mającego na celu oszczędność pracy.

W krajach przemysłowych o gęstym zaludnieniu proces intensyfikacji rolnictwa wyprzedza proces umaszynowania. Struktura agrarna przez to nie zmienia się. Gospodarstwa drobne utworzone jeszcze przed okresem uprzemysłowienia w pełni wykorzystywać mogą dobrodziejstwa postępu „techniczno-biologicznego” jako ulepszoną agrotechnikę. Natomiast w fazie postępu techniki mechanizacyjnej praca zostaje w dużej mierze zastępowana przez kapitał. Drobne gospodarstwa mają do wyboru umaszynowanie, bądź wycofanie się z produkcji. Ten proces powoduje zmiany w strukturze agrarnej, jak i w organizacji pracy, zmniejszając ilość pracy ręcznej i powodując, że średnie i mniejsze gospodarstwa, które dotąd korzystały z pracy najemnej, stają się gospodarstwami rodzinnymi. Organizacja produkcji przybiera bardziej charakter specjalistyczny w granicach dopuszczalnych przez warunki naturalne. Zmiany struktury agrarnej pokazują w jakim stopniu gospodarstwa rodzinne dostosowują się do wymagań postępu technicznego.

SCHILLING D., BANNORTH H., SCHLICHT H.: **Die Abgrenzung natürlicher Standorteinheiten und ihre Bedeutung für die sozialistische Landwirtschaft** (Wyodrębnienie naturalnych jednostek środowiska i znaczenie tego wyodrębnienia dla socjalistycznej gospodarki). Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1961, nr 4, s. 160—166.

Wyodrębnienie naturalnych warunków środowiska dla najniższych jednostek administracyjnych (gmin) na terenie całego kraju i na tej podstawie określenie dla tych jednostek charakteryzujących je cech produkcyjnych stanowi może poważne ułatwienie — szczególnie w krajach socjalistycznych — kierowania rozwojem gospodarki rolnej. Instytut Ekonomiki Rolnej Akademii Rolniczej w Berlinie, Instytut Uprawy Roślin Akademii Rolniczej w Münchebergu, wspólnym wysiłkiem dokonali podziału gleb na podstawie kryteriów genetycznych i cech bonitacyjnych. Wyodrębniono 24 typy gleb.

Dla całego obszaru NRD określono występowanie tych typów gleb w poszczególnych gminach. Ponadto dla każdej gminy podano szereg szczegółowych danych charakteryzujących warunki środowiska (cechy genetyczne i bonitacyjne gleb, wysokość nad poziomem morza, średnia roczna temperatura, wysokość opadów rocznych oraz syntetyczne wskaźniki, charakteryzujące cechy produkcyjne). Przykład takiej charakterystyki środowiska poszczególnych gmin podano dla powiatu Zerbst okręgu Magdeburgskiego.

Autorzy traktują opisaną metodę jako eksperymentalną, oczekując od dalszych opracowań naukowych oraz od praktyki wskazań, które mogą przyczynić się do jej udoskonalenia.

SONDEL J.: **Zagadnienie kosztów przeciętnych i krańcowych w produkcji rolniczej**. Roczniki Nauk Rolniczych T. 76-G-2, Warszawa 1961, s. 315—358, streszczenie rosyjskie i angielskie.

Zagadnienie kosztów przeciętnych i krańcowych jako czynnika decydującego przy ustaleniu cen rolnych z punktu widzenia teoretycznego i praktycznych rozwiązań w polityce gospodarczej stanowi przedmiot szerokich dyskusji. Autor daje przegląd wypowiedzi licznych przedstawicieli obydwóch wymienionych poglądów, posługuje się przy tym matematycznym wyrazem omawianych zależności. Zajmuje też własne stanowisko w tym sporze, przeprowadza krótką teorię kosztów krańcowych i wypowiada się za przyjęciem kosztów przeciętnych ponoszonych przez gospodarstwa chłopskie 2—7 ha, jako stanowiących prawie połowę wszystkich gospodarstw w Polsce.

Jako kryterium do ustalania cen rolnych, według autora, należy przyjmować nie tylko koszty produkcji, lecz także utrzymanie równowagi między podażą i popytem. Niezbędne jest też stosowanie takiej polityki cen, która zapewniałaby zaledwie opłacalność produkcji i stałą intensyfikację rolnictwa, nie dążąc do zapewnienia rolnictwu cen nadmiernie wysokich. Wypowiada się również za wprowadzeniem cen strefowych w różnych częściach kraju.

WOŚ A.: **O zmienności plonów głównych ziemiopłodów w Polsce**. Roczniki Nauk Rolniczych, T. 76-G-2, Warszawa 1961 s. 359—371, streszczenie rosyjskie i angielskie.

Autor analizuje rozwój plonów podstawowych ziemiopłodów na ziemiach polskich w okresie ostatnich kilku dziesiątków lat. Wykazuje, że plony zbóż wzrosły najsilniej (2—4 q/ha), plony ziemniaków w małym stopniu (około 25 q/ha), plony buraków cukrowych spadły. Ingerencja człowieka zmierzająca do wzrostu plonów, ogólnie biorąc nie jest w stanie usunąć wpływu czynników przyrodniczo-klimatycznych, stąd występują wahania wysokości plonów o różnym stopniu nasilenia. W okresach rosnących plonów odchylenia w górę od przeciętnych są na ogół mniej liczne, ale słabsze niż odchylenia w dół, które są częstsze i głębsze. Odwrotnie natomiast dzieje się w okresach plonów malejących. Autor omawia również kształtowanie się plonów w różnych częściach kraju.

WOS A.: **Cenowa elastyczność popytu (spożycia) ludności rolniczej.** Ekonomista, Warszawa 1961, nr 3, s. 546—564, streszczenie rosyjskie i angielskie.

Badania elastyczności popytu ludności rolniczej zostały dokonane w oparciu o dane rachunkowości rolniczej Instytutu Ekonomiki Rolnej za lata 1952/1958. Autor obliczył współczynniki korelacji cząstkowej między spożyciem głównych produktów rolnych a cenami tych wytworów w zużyciu wewnętrznym, w sprzedaży i w dokupie. Następnie na tej podstawie oblicza współczynniki cenowej elastyczności popytu w funkcji popytu uwzględniającej wpływ dochodu i każdego z wymienionych wyżej rodzajów cen. Autor podaje obszerną interpretację ekonomiczną wykazanych zależności,